

RIIGIKOHUS
♦♦♦♦♦♦♦♦

ÕIGUSTEABE- JA KOOLITUSOSAKOND

**Riigikohtu praktika kriminaal- ja väärteoasjades
jaanuar–aprill 2020**

Aktuaalse praktika ülevaade

Marin Sedman
analüütik

Tartu
2020

SISUKORD

1. STATISTILINE ÜLEVAADE	3
2. AKTUAALNE PRAKTIKA	4
2.1. MATERIAALÕIGUS	4
2.1.1. Narkootilise või psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine, kui see on toime pandud suure varalise kasu saamise eesmärgil (1-18-2232/179).....	4
2.1.2. Narkootilise või psühhotroopse aine ebaseadusliku sisseveo lõpuleviidus (1-19-2627/29)	5
2.1.3. Lähisuhe KarS § 121 lg 2 p 2 mõttes (1-19-3377/32).....	6
2.1.4. Ähvardamine KarS § 120 järgi (1-19-1849/43 ja 1-19-9448/32)	6
2.2. MENETLUSÕIGUS	8
2.2.1. Narkootilise aine koguse tuvastamine (1-19-2627/29)	8
2.2.2. NPALS § 15 ¹ lg 1 koosseisulistele tunnustele vastavate faktiliste asjaolude tõendamine ühele kaudsele tõendile tuginedes (4-19-447/47).....	8
2.2.3. Seaduslik kohtukoosseis ja kohtuliku arutamise vahetuse põhimõte maakohtus (1-15-6483/415)	9
2.2.4. Jälitustoiminguga kogutud andmete tutvustamata jätmise peale kaebamine (1-19-6490/21)	10
2.2.5. VTMS § 29 lg 1 p 4 alusel väärtegade lõpetamine teos kuriteotunnuste ilmnemise tõttu LS § 201 ja KarS § 423 ¹ näitel (4-19-4337/24)	11
2.2.6. Kohtule valitud kaitsja tasu hüvitamise taotluse esitamise tähtaeg väärteomenetluse lõpetamisel kohtuvälise menetleja poolt VTMS § 23 alusel (4-18-4523/37)	12
2.2.7. Riigikohtu volitused teistmismenetluses KrMS § 366 p 8 alusel lahendi tühistamisel (1-17-8311/19 ja 1-14-189/65)	12
2.2.8. KrMS § 203 ¹ lg 1 alusel kriminaalasja leppimise tõttu lõpetamise vaidlustamine määruskaebemenetluses (1-19-7935/31).....	13
2.2.9. Kohtutoimikuga tutvumise kord pärast kriminaalmenetluse lõppu kriminaalasjas, mida arutati kinnisel kohtuistungil (1-19-8262/17)	13

1. STATISTILINE ÜLEVAADE

Riigikohtu kriminaalkolleegium tegi perioodil 01.01.2020–30.04.2020 põhistatud lahendi 20 kriminaalasjas ja 6 väärtetasjas, sealhulgas kolleegiumi kogu koosseisus ühes kriminaal- ja ühes väärtetasjas.

Nimetatud perioodil tegi kriminaalkolleegium lahendeid nii materiaaloiguse kui ka menetlusõiguse teemadel. Materiaaloiguse puhul käsitles kriminaalkolleegium näiteks kehalist väärkohtlemist lähisuhtes, narkootilise või psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslikku käitlemist suure varalise kasu saamise eesmärgil ja ähvardamise koosseisu.

Kriminaalkolleegium keskendus valitud perioodil ennekõike menetlusõiguse probleemide lahkamisele. Analüüsi näiteks narkootilise aine koguse tuvastamist, kaudsetele tõenditele tuginedes isiku süüditunnistamist narkootilise aine tarvitamise eest, seaduslikku kohtukoosseisu ja kohtuliku arutamise vahetuse põhimõtet maakohtus, kriminaaltoimikuga tutvumise korda pärast kriminaalmenetluse lõppu kriminaalasjas, mida arutati kinnisel istungil, kohtule valitud kaitsja tasu hüvitamise taotluse esitamise tähtaeg väärtetasmenetluse lõpetamisel kohtuvälise menetleja poolt väärtetasmenetluse seadustiku (VTMS) § 23 alusel.

Kuigi tegemist on Riigikohtu praktika ülevaatega, tuleb silmas pidada, et **Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti üksnes kohtulahendites**. Alljärgnevas ülevaates esitatu ei ole võrdsustatav Riigikohtu poolt lahendites väljendatud seisukohtadega.

2. AKTUAALNE PRAKTIKA

2.1. MATERIAALÕIGUS

2.1.1. Narkootilise või psühhotropse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine, kui see on toime pandud suure varalise kasu saamise eesmärgil ([1-18-2232/179](#))

Otsuses [1-18-2232/179](#) selgitas kriminaalkolleegiumi kogu koosseis karistusseadustiku (KarS) § 184 lg-s 2¹ sätestatud suure varalise kasu saamise eesmärki.

Kriminaalkolleegium selgitas esmalt, et kuivõrd suure varalise kasu (KarS § 12¹ p 2 alusel 40 000 eurot) saamise eesmärk kirjeldab süüteo koosseisu subjektiivse tunnusega süüdlase sihti, on tegemist toimepanijat iseloomustava erilise isikutunnusega. Kaastäideviimise kontekstis tuleb KarS § 24 lg-s 3 märgitud mõista nii, et **KarS § 184 lg-s 2¹ sätestatud süüteo grupis toimepanemisel peab iga grupi liige seadma eesmärgiks suure varalise kasu saamise, s.t taotlema teo toimepanemisega isiklikult varalist kasu KarS § 12¹ p-s 2 sätestatud summat ületavas määras. KarS § 24 lg 3 järgi tuleb narkootilise aine käitlemise ahelas iga isiku puhul kindlaks teha, missugustel sisemistel ajenditel ja missuguse kasu eesmärgil ta narkootilist ainet käitles.** KarS § 24 lg-s 3 sätestatust tulenevalt ei piisa isiku süüditunnistamiseks KarS § 184 lg 2¹ järgi sellest, kui kuriteost taotletud kasu jagamise korral toimepanijate vahel võrdsetes osades ei ületaks iga toimepanija kasu eraldivõetuna KarS § 12¹ p-s 2 ette nähtud määra. Vastupidine käsitus irduks arusaamast, mille kohaselt on eriline isikutunnus rangelt individualiseeritav.¹

Täiendavalt selgitas kolleegium, et **narkootilise või psühhotropse aine käitlemisega taotletavat varalist kasu KarS § 184 lg 2¹ tähenduses ei saa automaatselt samastada käideldud aine tegeliku või potentsiaalse müügihinna või turuväärtusega.**² „Suure“ varalise kasu saamise eesmärgist ei saa kõneleda toimepanija puhul, kes käitleb narkootikume selleks, et rikastuda käitlemisteo tulemusel sellise summa võrra, mis on väiksem KarS § 12¹ p-s 2 ette nähtud määrast. Seadusandja on seadnud KarS § 184 lg 2¹ kohaldatavuse sõltuvusse toimepanija rikastumissoovi ulatusest, mitte käideldava narkootilise või psühhotropse aine väärtusest. Järelikult eeldab kõnesoleva kvalifikatsiooni kohaldamine seda, et toimepanija eesmärk oleks suurendada narkootilise või psühhotropse aine käitlemise tulemusel oma vara koguväärtust vähemalt 40 000 euro ja 1 sendi võrra.³

Lisaks selgitas kolleegium, et **varalise kasu suuruse kindlaksmääramisel tuleb lähtuda üldjuhul nn netopõhimõttest⁴ ja arvata tulust maha kulu, mida toimepanija kuriteo koosseisus nimetatud kasu saamiseks vältimatult kandma peab.** KarS § 184 lg 2¹ kontekstis tähendab see eeskätt seda, et toimepanija poolt silmas peetava varalise kasu suuruse kindlaksmääramisel tuleb narkootilise või psühhotropse aine käitlemisest saadud või loodetavast tulust maha arvata kulu, mida isik tulu saamiseks kannab või millega ta tegu toime pannes arvestab. Üldjuhul ja esmajoones tähendab öeldu seda, et narkootilise või psühhotropse aine (potentsiaalsest) müügihinnast tuleb maha arvata selle ostuhind, kui viimase kohta on usutavaid andmeid. Kuigi narkootiliste ja psühhotropsete ainete käitlemine on narkootiliste ja psühhotropsete ainete ning nende lähteainete seaduse (NPALS) § 3 lg 1 järgi üldjuhul keelatud, ei saa sellest teha järeldust, nagu oleksid need ained majanduslikult väärtusetud ja et neid saaks (ebaseaduslikult) hankida tasu maksmata, s.t omandamisega seotud kulutusi tegemata. Järelikult, kui keegi soetab näiteks 20 000 euro eest narkootilist ainet selleks, et see

¹ RKKKo [1-18-2232/179](#), p-d 55 ja 56. Vt ka p-s 56 viidatud RKKKo [3-1-1-38-11](#), p 31.2.

² RKKKo [1-18-2232/179](#), p 60.

³ Samas, p 62. Vt ka viidatud RKKKo [3-1-1-54-15](#), p 39.

⁴ Vt viidatud RKKKo [3-1-1-3-10](#), p 14; [3-1-1-55-09](#), p 17.

50 000 euro eest edasi müüa, tegutseb ta eesmärgiga saada varalist kasu summas 30 000 (mitte 50 000) eurot, sest sellise teo toimepanemise tulemusena suureneks tema vara väärtus 30 000, aga mitte 50 000 euro võrra.⁵ **Olukorras, kus aga puuduvad vähimadki tõenduslikud pidepunktid selle kohta, missugusel viisil süüdistatav narkootilist või psühhotroopset ainet soetas ja kas ning missugust hinda ta selle eest maksis, on ainuvõimalik võrdsustada selle aine potentsiaalne müügihind kuriteost taotletud kasuga.**⁶

Viimaks lisas kolleegium, et olukorras, kus seadusandja soovib näha ette eraldi karistuse juhtudeks, mil narkootilise või psühhotroopse aine ebaseadusliku käitlemisega kahjustatakse või ohustatakse rahvatervist erakordselt suurel määral, võiks kaaluda KarS § 184 lg 2¹ muutmist. Seda saaks teha näiteks nii, et kõnesolevas lõikes sätestatud raskema karistuse kohaldamine ei oleneks mitte sellest, kas ja kui suurt varalist kasu toimepanija narkootilist või psühhotroopset ainet käideldes soovis, vaid käideldud narkootilise või psühhotroopse aine (eriti suurest, ülisuurest vmt) kogusest. Kaitstavat õigushüve silmas pidades iseloomustaks käideldava aine kogus toimepanija teo raskust ja süü suurust täpsemini kui kehtivas seaduses sisalduv „suure varalise kasu saamise eesmärk“.⁷

Otsusele kirjutati kaks eriarvamust: [1-18-2232/180](#); [1-18-2232/181](#).

2.1.2. Narkootilise või psühhotroopse aine ebaseadusliku sisseveo lõpuleviidus ([1-19-2627/29](#))

Otsuses [1-19-2627/29](#) leidis kriminaalkolleegium, et **narkootilise või psühhotroopse aine ebaseaduslik sissevedu on lõpuleviidud Eesti Vabariigi territooriumile jõudmisega, st riigipiiri ületamisega, olenemata riigist, kust kaupa Eestisse toimetatakse.** Ka juhul, kui Maksu- ja Tolliamet peab postisaadetise Eestisse jõudes kinni, on tegemist lõpuleviidud süüteoga.⁸

Kolleegium selgitas, et **Riigikohus on väljaspool Euroopa tolliterritoriumi asuvast riigist Eestisse keelatud kauba (huuletubakas) tellimisega seonduvalt süüteo lõpuleviimise ja katse eristamisel rõhutanud, et lähtuda tuleb riigipiiri, mitte tollipiiri ületamisest.** Keelatud kauba riiki toimetamise piirangute eesmärk (kaitstav õigushüve) pole riigi maksulaekumiste kaitse, vaid Eesti Vabariigis keelatud kauba käitlemise välistamine⁹. Narkootilise ja psühhotroopse aine sisseveo kui käitlemisteo sisustamist sarnasel viisil toetab ka KarS § 392 kehtetuks tunnistamine 1. jaanuarist 2015. See karistusnorm nägi muu keelatud kauba hulgas ette ka vastutuse narkootiliste või psühhotroopsete ainete üle riigipiiri toimetamise eest. Seaduseelnõu seletuskirjas viidati, et suures koguses narkootilise või psühhotroopse aine üle piiri vedu on käsitatav aine käitlemisena ning KarS § 184, mis näeb ette vastutuse „ebaseadusliku käitlemise“ eest, hõlmab endas NPALS §-st 2 tulenevalt ka sisse- ja väljaveo¹⁰. Seadusandja tahet lugeda KarS § 184 lg 1 kohaselt karistatavaks varem KarS § 392 järgi kvalifitseeritud narkootilise või psühhotroopse aine üle riigipiiri toimetamine on kinnitanud ka kohtupraktika¹¹. Samuti toetab sellist tõlgendust võrdlus KarS § 183 lg-ga 1, mis sätestab vastutuse aine väikeses koguses ebaseadusliku käitlemise eest, nimetades ühe karistatava osateona aine süstemaatiliselt üle riigipiiri toimetamise.¹²

⁵ RKKKo [1-18-2232/179](#), p 63.

⁶ Samas, p 65.

⁷ RKKKo [1-18-2232/179](#), p 78.

⁸ RKKKo [1-19-2627/29](#), p 36.

⁹ RKKKo [3-1-1-73-16](#), p 8.

¹⁰ Vt seletuskiri karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 554 SE (Riigikogu XII koosseis) juurde (viide 17), lk 89.

¹¹ Vt RKKKo [3-1-1-60-15](#), p 7.3.

¹² RKKKo [1-19-2627/29](#), p 35.

2.1.3. Lähisuhe KarS § 121 lg 2 p 2 mõttes ([1-19-3377/32](#))

Otsuses [1-19-3377/32](#) selgitas kriminaalkolleegium KarS § 121 lg 2 p-s 2 sätestatud lähisuhte mõistet.

Kolleegium selgitas, et KarS § 121 ei määratle lähisuhte mõistet. Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskirjast¹³ nähtub, et KarS § 121 kontekstis peetakse lähisuhte all silmas kahe või rohkema inimese vahelist pere-, sugulus-, põlvnevus-, hõimlus- või armastussuhet, sõltumata sellest, kas suhte osapooled jagavad elukohta. Lähisuhtele on iseloomulik hoolitsus, usaldus, turvalisus, emotsionaalne tugi ning omavaheline tundeseotus, sh pere-, sõprus-, paari- ja armastussuhted.¹⁴

Eeltoodust tulenevalt leidis kolleegium, et lähisuhte tuvastamisel ei saa piirduda pelgalt suhte vormiliste tunnuste sedastamisega, ehk siis lähisuhte jaatamiseks ei pruugi piisata üksnes pere-, sugulus-, põlvnevus- vms suhte kui fakti tuvastamisest. Viimasest tähtsam on sisuline ühiseluline side inimeste vahel, mis võib, kuid alati ei pruugi hõlmata ka laste kasvatamist, ühist majapidamist jmt. Oluline on tegelik sotsiaalne ja enamasti ka emotsionaalne side isikute vahel, mis tugineb nt vastutuse jagamisele, üksteisele toetumisele ning usaldusele. Lähisuhte loob ja kindlustab suhtepoolte sotsiaalset turvatunnet. Vaid seetõttu on õigustatud sellisele suhtele täiendava karistusõigusliku kaitse andmine, kehtestades raskema sanktsiooni.¹⁵ **Varasema abielu või kooselu fakt ei võimalda seejuures iseenesest järeldada lähisuhte olemasolu. Pigem vastupidi – kui abielu või kooselu on tegelikkuses lõppenud, tuleks lähtuda eeldusest, et lõppenud on ka lähisuhte.** Mõningatel juhtudel võib lähisuhte jätkuda ka pärast lahkuminekut, mis tuleb aga konkreetseid asjaolusid arvesse võttes igal üksikjuhtumil tuvastada. Näiteks üksnes ühiste laste ja ühisvara olemasolu ei ole piisav, et rääkida kannatanu ja süüdistatava lähisuhtest KarS § 121 lg 2 p 2 tähenduses.¹⁶

2.1.4. Ähvardamine KarS § 120 järgi ([1-19-1849/43](#) ja [1-19-9448/32](#))

Otsuses [1-19-1849/43](#) selgitas kriminaalkolleegium, et kuivõrd aluse karta ähvarduse täideviimist peavad andma välismaailmas objektiivselt avaldunud sündmused, peab ähvardus tunduma enamasti reaalne ka keskmisele mõistlikule kõrvalseisjale ja seetõttu **saab KarS §-s 120 sätestatud süüteo koosseisu toimealast kõrvaldada nt praalivad väljäuitlemised, mida üldarusaadavalt ei öelda tegeliku ähvardamise eesmärgil, aga ka ütluste adressaadi võimalikud ebaadekvaatsed reaktsioonid jmt.**¹⁷ Samuti kordas kolleegium varasemas praktikas¹⁸ väljendatud seisukohti ähvardamise koosseisu kohta.

Kolleegium selgitas, et **kuigi esitatud ähvardusest peavad tulema arusaadavad viited KarS §-s 120 loetletud tunnustele, ei saa ähvardaja poolt öeldut või tehtut alati vaadata vaid rangelt iseseisvalt, s.o lahutatult kas konkreetset sündmustikku või ka isikute omavahelisi suhteid iseloomustavast ülejäänud kontekstist.** Mõnel juhul peab ähvarduse sisuks olevat tegevust hindama ka koostoimes teiste, kaasnevate ning tuvastatud asjaoludega. Nii on võimalik, et sõnaliselt väljendatud ähvardus ei pea olema tingimata väljendatud räiges või ülbes vormis, vaid võib seisneda ka viisakas nentimises või mõista andmises. Isegi kui

¹³ Vt seletuskiri karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 554 SE (Riigikogu XII koosseis) juurde. Kättesaadav veebis: <https://m.riigikogu.ee/download/e18ca936-ae89-4dcd-babe-f462e071a7f3>. (14.04.2020).

¹⁴ RKKKo [1-19-3377/32](#), p 9.

¹⁵ Samas, p 10.

¹⁶ Samas, p-d 11–12.

¹⁷ RKKKo [1-19-1849/43](#), p 24; vt ka viidatud RKKKo [3-1-1-59-11](#).

¹⁸ RKKKo [3-1-1-59-11](#) ja RKKKo [3-1-1-65-06](#).

mingi ütlus või tegu ei pruugi eraldi vaadatuna kujutada endast ähvardust KarS § 120 tähenduses, võib see oma sisu poolest seda siiski olla juhul, kui vastavat ütlust või tegu hinnatakse sellele eelnenud või sellega (teatud juhtudel ka hiljem) kaasnevate asjaoludega kogumis. Mõistetavalt tuleb väliselt neutraalse tähendusega, kuid spetsiifilises kontekstis ähvardusena hinnatava ütluse või teo sisu avada süüdistuse tekstis ning tuvastada ka kohtulikult arutamisel.¹⁹

Kolleegium leidis, et **kuivõrd KarS § 120 objektiivsete tunnuste täitmine eeldab mitte lihtsalt valu, vaid just tervisekahjustuse tekitamisega ähvardamist, võib piiripealsete situatsioonide hindamisel osutada süüdlase karistusõigusliku vastutuse seisukohalt esmatähtsaks see, missuguse vägivallateoga kannatanut ähvardati, ja kas ähvarduse sisuks oleva teo üks hüpoteetiline tagajärg saab vähemalt põhimõtteliselt olla tervisekahjustuse tekkimine.**²⁰ Pelgalt valjuhääle, ärritunud ja solvava kõneviisi põhjal ei saa kõneleda kuriteost, s.o KarS § 120 objektiivsetele tunnustele vastava kvaliteediga käitumisest, mis oleks andnud ähvarduse adressaadile tõsiselt võetava aluse tunda hirmu enda tervise või elu pärast.²¹

Täiendavalt lisas kolleegium, et olukorras, kus ei saa kõneleda KarS § 274 lg 1 järgi kvalifitseeritavast kuriteost, kuid kohtud on siiski tuvastanud, et süüdistatava lubamatu kõnepruuk solvas kannatanut, võib kõne alla tulla süüdistatava vastutus KarS § 275 lg-s 1 sätestatud väärteo eest, s.t võimuesindaja solvamises.²²

Määruses [1-19-9448/32](#) selgitas kolleegium, et **ähvardamisest ei saa rääkida juhtudel, mil isik üksnes teatab kahju tekitamise kavatsusest kõrvalisele inimesele, keda see vahetult ei puuduta. Isegi kui viimane edastab teatavaks saanud ähvarduse võimaliku kahju saajale, pole kahju tekitada lubanud isik pannud üldjuhul toime ähvardamist KarS § 120 lg 1 järgi. Ähvardamisest saab rääkida aga juhul, kui võimalikust kahju tekitamisest teatamine kõrvalisele inimesele on suunatud sellele, et kahju tekitamise kavatsusest antaks edasi teada ka ähvarduse adressaadile.**²³

¹⁹ RKKKo [1-19-1849/43](#), p 25; vt ka viidatud RKKKo [3-1-1-65-06](#), p 20 ja TlnRgnKo 17.10.2008, 1-07-15425.

²⁰ RKKKo [1-19-1849/43](#), p 27.

²¹ Samas, p 30.

²² Samas, p 32.

²³ RKKKo [1-19-9448/32](#), p 9.

2.2. MENETLUSÕIGUS

2.2.1. Narkootilise aine koguse tuvastamine ([1-19-2627/29](#))

Otsuses [1-19-2627/29](#) selgitas kriminaalkolleegium, et olukorras, kus süüdistatav tellib välismaalt narkootilist või psühhotroopset ainet sisaldavaid tablette ja tellitud aine saabub Eestisse originaalpakendis, siis on võimalik teha tõsikindlaid järeldusi psühhotroopset ainet sisaldavate tablettide, sh selle toimeaine ning puhta koguse kohta teha ka vaid pakendile kantud teabele tuginevalt ja olukorras, kus puudub tõsiselt võetav kahtlus pakendil oleva informatsiooni tõepärasuses, ei ole puhta aine koguse tuvastamiseks ekspertiisi tegemine kohustuslik.²⁴

Riigikohtu varasemas praktikas²⁵ ei ole seatud absoluutset nõuet tuvastada narkootilise või psühhotroopse aine suurt kogust ekspertiisiga, eeskätt olukordades, kus narkootilist või psühhotroopset ainet kätte ei saadud või kus ekspertiisi tegemine oli muudest asjaoludest tulenevalt objektiivselt välistatud.²⁶ Nimelt ei tule kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 105 lg-t 2 tõlgendada selliselt, et menetlejal puudub kriminaalasjas vaieldamatult olulise tähtsusega küsimuse lahendamise viiside osas igasugune kaalutusõigus. Siingi on mõne esitatud faktiväite kontrollimiseks ning vajadusel ekspertiisiga kummutamiseks vajalik põhjendatud kahtlus, s.t peavad esinema tõenduslikult tõsiselt võetavad viited, mis seaksid vaieldava tõendamiseseme asjaolu kahtluse alla.²⁷

Samuti kordas kriminaalkolleegium varasemas praktikas väljendatud seisukohta, et **kui on tehtud kindlaks konkreetse narkootilise või psühhotroopse aine koostis, ei ole vaja ekspertiisi vormis tuvastada, kui palju ainet on vaja jooke põhjustamiseks vähemalt kümnele inimesele.** Vajalikke andmeid võib saada erialasest kirjandusest või muudest asjakohastest allikatest, samuti saab selle küsimuse lahendamiseks kooskõlas KrMS § 109¹ lg 3 punktiga 2 kaasata asjatundja, kes annab selgitusi vastava aine mõju kohta.²⁸ Aine suure koguse tuvastamisel võib asjasse puutuvaks tõendiks pidada nii samas või ka teises kriminaalasjas koostatud narkootilise või psühhotroopse aine mõju käsitlevat ekspertiisiakti, eksperdi antud ütlust ekspertiisiakti selgitamisel, asjatundja ütlust, aga ka dokumentaalset tõendit, milles kajastub eksperdi või asjatundja arvamus või mis tugineb sellele arvamusele.²⁹

2.2.2. NPALS § 15¹ lg 1 koosseisulistele tunnustele vastavate faktiliste asjaolude tõendamine ühele kaudsele tõendile tuginedes ([4-19-447/47](#))

Otsuses [4-19-447/47](#) muutis kriminaalkolleegium kogu koosseis osaliselt senist praktikat³⁰ kaudsetele tõenditele rajaneva süüküsimuse lahendamisele, mille kohaselt ei ole võimalik isiku süüditunnistamine ühe kaudse tõendi alusel. Kriminaalkolleegium leidis, et sellest reeglist on võimalikud erandid, seda näiteks NPALS § 15¹ lg-s 1 sisalduva esimese teoalternatiivi puhul.

Kolleegium selgitas, narkojoovet või narkootilise aine jälgede olemasolu kinnitavad tõendid osutuvad narkootilise aine tarvitamisele kui NPALS § 15¹ lg 1 koosseisuteole vaid kaudselt. Samas on tõenäosus, et narkootikumid satuvad inimese organismi muul viisil kui nende

²⁴ RKKKo [1-19-2627/29](#), p-d 24–26. Vt ka viidatud RKKKo [1-17-5760/47](#), p 11.

²⁵ Vt otsuse p-des 22 ja 23 viidatud lahendeid: RKKKo [3-1-1-95-16](#), p 23; RKKKo [1-17-8179/92](#), p-d 13 ja 16; RKKKo [3-1-1-68-09](#), p 8.5; RKKKo [3-1-1-121-06](#), p 13; RKKKo [3-1-1-95-16](#), p 28.

²⁶ RKKKo [1-19-2627/29](#), p 24.

²⁷ Samas, p-d 24–26. Vt ka viidatud RKKKo [1-17-5760/47](#), p 11.

²⁸ Vt RKKKo [3-1-1-97-12](#), p 8 ja RKKKo [3-1-1-96-11](#), p 7.5.

²⁹ RKKKo [1-19-2627/29](#), p 28. Vt ka RKKKm [3-1-1-89-13](#), p12.

³⁰ RKKKo [3-1-1-55-13](#), p 7 koos viitega RKKKo-le [3-1-1-15-12](#), p 14.

tarvitamise tulemusel, üldjuhul äärmiselt väikene. **Seega saab olukorras, kus väärteo asjaolusid tervikpildis vaadates puuduvad mis tahes usutavad viited võimalusele, et narkootiline aine võis sattuda inimese organismi muul viisil kui isiku eelneva teadliku tarvitamise tulemusel, vähemalt NPALS § 15¹ kohaldamise kontekstis tõsikindlalt järeldada, et inimene on narkootilist ainet tarvitanud.**³¹

Täpsemalt selgitas kolleegium, et arvestades kanepi tarvitamise viise (eeskätt suitsetamine), on äärmiselt vähetõenäoline ning pigem vaid teoreetiline laadi võimalus, et kanepis sisalduv toimeaine THC satub isiku organismi ilma tema enda teota. Samuti ei ole senises kohtupraktikas kerkinud esile olukordi, kus oleks tõsiselt võetavalt tõstatatud kahtlus kanepi tahtevastase või teadmatu manustamise kohta. Erinevalt näiteks GHB-st ehk nn korgijoogist puudub kanepil ka selline kõrvalmõju, mis tahtevastast manustamist põhjendaks (nt uimastamise ja seksuaalse ärakasutamise eesmärk).³²

Täiendavalt selgitas kolleegium, et ei ole välistatud olukorrad, kus isikul fikseeritakse narkojoove või tema organismis tuvastatakse kanepi tarvitamise tunnused, kuid vastutust NPALS §-s 15¹ sätestatud aine tarvitamise eest ei järgne. Sõltuvalt asjaoludest võib esineda põhjendatud kahtlus, sh kui esitatakse usutav kaitsetees, mis viib KrMS § 7 lg-s 3 sätestatud *in dubio pro reo*-põhimõtte rakendamiseni ehk kahtluse menetlusaluse isiku kasuks tõlgendamiseni.³³

Otsusele kirjutati üks eriarvamus: [4-19-447/48](#).

2.2.3. Seaduslik kohtukoosseis ja kohtuliku arutamise vahetuse põhimõtte maakohtus ([1-15-6483/415](#))

Määruses [1-15-6483/415](#) selgitas kriminaalkolleegium, millises olukorras on tegemist ebaseadusliku kohtukoosseisuga KrMS § 339 lg 1 p 1 mõttes olukorras, kus kohtukoosseis kriminaalasja arutamise kestel muutub.

Kolleegium selgitas, et **KrMS § 339 lg 1 p 1 rikkumisega on tegemist KrMS §-des 18 ja 19 sätestatud nõuete eiramisel.** Täiendavalt tuleb aga Riigikohtu praktikast³⁴ ühemõtteliselt arusaam, et **kohtukoosseisu seaduslikkuse kontrollimisel ei saa piirduda KrMS §-des 18 ja 19 ette nähtud formaalsete kriteeriumite järgimisega, vaid nõutav on muu hulgas seegi, et kooskõlas kõnealuste sätetega moodustatud kohtukoosseis on arutanud kriminaalasja algusest lõpuni.** Kui kohtukoosseis kriminaalasja arutamise kestel muutub, tuleb alustada asja arutamisega algusest peale. Erandi saab teha siis, kui on täidetud KrMS § 18 lg-s 4 sätestatud eeldused.³⁵

KrMS § 18 lg-s 4 sätestatud erandi kohta selgitas kolleegium, et KrMS § 15 lg 1 kehtestab kohtuliku arutamise vahetuse põhimõtte, mis väljendub selles, et maakohtu lahend võib tugineda vaid tõenditele, mida on kohtulikult arutamisel esitatud ja vahetult uuritud ning mis on protokollitud. Eriti oluliseks võib kohtuliku arutamise vahetuse põhimõtte järgimist pidada isikuliste tõendiallikate puhul, sest risküsitluse tulemusena saadud ütluste usaldusväärsusele antav hinnang ei pruugi sõltuda ainult ütluste sisust, vaid ka sellest, kuidas ülekuulatatav risküsitlusel käitus. Kohtuistungil protokollil ja helisalvestise põhjal ei pruugi tutvuja tajuda kõiki nüansse, mis võivad oluliselt mõjutada tõendiallika usaldusväärsuse kohta tehtavaid järeldusi. Sellega haakub ka KrMS § 18 lg-s 4 sisalduv erand, mis võimaldab juhul, kui

³¹ RKKKo [4-19-447/47](#), p 13.

³² Samas, p 14.

³³ Samas, p 15. Vt ka viidatud RKKKo [3-1-1-67-15](#), p 19.

³⁴ RKKKo [3-1-1-122-05](#), p 7; RKKKo [3-1-1-73-14](#), p-d 12 ja 15; RKKKm [1-16-9171/1206](#), p 14.

³⁵ RKKKm [1-15-6483/415](#), p 28.

kriminaalaja kohtulik arutamine on aeganõudev, kaasata kohtumäärusega kohtuistungile varukohtuniku või varurahvakohtuniku, kes viibib kohtuliku arutamise ajal istungisaalis. **Kohtukoosseisust kohtuniku või rahvakohtuniku väljalangemise korral asendatakse ta varukohtuniku või varurahvakohtunikuga ning tõendite vahetu uurimise juures viibimise tõttu ei too sellisel juhul kohtukoosseisu liikme muutus kaasa vajadust alustada kohtulikku uurimist algusest peale.** Ühtlasi järeldeb KrMS § 18 lg 4 teisest lausest üheselt, et kohtukoosseisust kohtuniku või rahvakohtuniku väljalangemise korral on teda võimalik asendada üksnes varukohtuniku või varurahvakohtunikuga ehk vaid sellise kohtuniku või rahvakohtunikuga, kes on sama lõike esimese lause kohaselt viibinud kogu kohtuliku arutamise ajal istungisaalis.³⁶

Kolleegium osutas ka sellele, et kriminaalmenetluse seadustik ei reguleeri sõnaselgelt olukorda, kuidas peaks üldkorras esimese ja teise astme kuritegusid puudutavat kriminaalaja arutav kohtukoosseis toimima siis, kui prokuratuur muudab süüdistust või loobub osaliselt süüdistusest nii, et muudatuse tulemusena jääb menetluse esemeks üksnes teise astme kuritegu. Teisisõnu, kas sellisel juhul tohib kriminaalaja arutamist jätkata kohtunik ainuisikuliselt või peab asja edasi arutama kolmeliikmelises kohtukoosseisus. Lühi- ja kokkuleppemenetluse puhul on see üheselt reguleeritud: KrMS § 18 lg 2, § 237¹ lg 1 ja § 250 lg 1 kohaselt saab kohtunik jätkata asja arutamist ainuisikuliselt. Sel moel toimimise lubatavust saab eelkõige põhjendada lihtmenetlustes tõendite uurimise, kohtuliku arutamise tingimuste ning kohtulahendi sisu kohta kehtestatud nõuetega (vt nt KrMS § 233 lg 1, § 237 lg 4, § 238 ja §-d 247-249). Üldmenetluses sarnaseid kohtukoosseisu muutmise aluseid ette nähtud ei ole. Kolleegium leidis siiski, et juhul, kui näiteks prokuröri süüdistusest osalise loobumise tõttu piirdub üldmenetluses arutatav kriminaalaja teise astme kuriteo või kuritegudega, on asja arutamist pädev jätkama maakohtunik ainuisikuliselt (KrMS § 18 lg 2). KrMS § 14 lg 2 ls 1 kohaselt vabastab süüdistusest loobumine kohtu menetluse jätkamise kohustusest ja kohus peab tegema menetlust jätkamata õigeksmõistva otsuse (KrMS § 301). Kuigi kohtulik arutamine hõlmab kohtupraktikas juurdunud arusaama järgi ka kohtuotsuse tegemist³⁷, toetab sellist järeldust õigeksmõistmise lõplikkus ja prokuröri puuduv edasikaebeõigus (KrMS § 318 lg 3 p 5).³⁸

2.2.4. Jälitustoiminguga kogutud andmete tutvustamata jätmise peale kaebamine (1-19-6490/21)

Määruses [1-19-6490/21](#) selgitas kriminaalkolleegium, et ringkonnakohus, kes lahendab jälitustoimingu loa vaidlustamise menetluses kaebust selle loa ja prokuratuuri taotluse osalise tutvustamata jätmise peale, saab eelkõige kontrollida, kas isikule tutvustamata jäetud osa jälitustoimingu loa ja taotluse tekstist vastab mõnele KrMS § 126¹⁴ lg 1 p-des 1–7 sätestatud alustest. Samad õigused on kohtul KrMS § 126¹⁶ lg 2 kohaselt toimivas kaebemenetluses. Samuti on kohus prokuratuuri põhjendustest lähtudes pädev hindama, kas kinni kaetud teabe võib jätta tutvustamata teistsugusel õiguslikul alusel.³⁹

Täiendavalt selgitas kriminaalkolleegium, et kui ringkonnakohus on KrMS § 126¹⁶ lg 2 alusel toimunud kaebemenetluses kontrollinud, kas isikule tutvustamata jäetud osa jälitustoimingu loa tekstist vastab mõnele KrMS § 126¹⁴ lg 1 p-des 1–7 sätestatud alustest, ja on tuvastanud, et jälitustoimingu luba nendes sätetes nimetatud andmeid ei sisalda ning ringkonnakohtu määrus on edasi kaebamata jõustunud, pole prokuratuuril KrMS § 409 kohaselt õiguslikku alust jätta jõustunud kohtumäärust täitmata ega koostada uut, sisuliselt samadele

³⁶ Samas, p 29.

³⁷ Vt nt RKKKm [3-1-1-54-14](#), p 6.2.

³⁸ RKKKm [1-15-6483/415](#), p 31.

³⁹ RKKKm [1-19-6490/21](#), p 32; vt ka viidatud RKKKm [3-1-1-1-17](#), p 61; RKKKm [1-18-5236/8](#), p 12; RKKKm [1-17-7077/14](#), p-d 63 ja 67.

argumentidele rajanevat määrust, millega jäetakse jälitustoimingute lubade sama tekst uuesti tutvustamata. Mittenõustumist ringkonnakohtu määruse seisukohtadega saab prokuratuur väljendada kohtumäärust vaidlustades, mitte uut määrust tehes ja õigustades, miks ta ei soovi jõustunud kohtumäärust täita.⁴⁰ Kui prokuratuur saaks jälitustoiminguga kogutud andmete tutvustamata jätmise õiguslikku alust korduvalt muuta, ei saaks teavitatud isik olla kindel, et ka prokuratuuri loa vaidlustamise ja kaebuse rahuldamise korral saavutab ta taotletava eesmärgi – jälitustoiminguga tutvustamata jäetud teabe tutvustamise. Jälitustoiminguga kogutud andmete tutvustamist puudutav küsimus tuleb üldjuhul lahendada sama kaebemenetluse raames.⁴¹

Kuna kohus saab KrMS § 126¹⁶ alusel toimuva kaebemenetluse raames kontrollida, kas isikule tutvustamata jäetud osa jälitustoimingu loa ja taotluse tekstist vastab mõnele KrMS § 126¹⁴ lg 1 p-des 1–7 sätestatud alustest, **on kohus lõppastmes pädev otsustama muu hulgas seda, kas tutvustamata jäetud andmed on käsitatavad riigisaladusena.** Kui jõustunud kohtumäärusega on tuvastatud, et jälitustoimingute load ja nende aluseks olevad taotlused sellist teavet ei sisalda ning neid andmeid ei saa jätta kohtu hinnangul KrMS § 126¹⁴ lg 1 kohaselt tutvustamata, on edaspidi ainetu arutleda selle üle, kuidas haakub kõnealuse otsustusega riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse (RSVS) § 13 lg 3 p-s 3 ja §-s 29 märgitu, kas on võimalik jaatada kohtumäärust täitva jälitusasutuse ametniku vastutust RSVS §-s 53 sätestatud süüteokoosseisu järgi ning kuidas peaks toimima siis, kui jälitusasutus keeldub jõustunud kohtumääruse täitmisest. Lisaks kustub KrMS § 126¹⁴ lg 1 p-s 6 (teave jälitusasutuse meetodite, taktika ja jälitustoimingu tegemisel kasutatava vahendi kohta) nimetatud teabe salastatus ulatuses, mis on kantud kriminaaltoimikusse või mida tutvustatakse isikule, kelle suhtes jälitustoiming tehti, või isikule, kelle perekonna- või eraelu puutumatus jälitustoiminguga riivati (RSVS § 3 p 1).⁴²

2.2.5. VTMS § 29 lg 1 p 4 alusel väärtegude lõpetamine teos kuriteotunnuste ilmnemise tõttu LS § 201 ja KarS § 423¹ näitel ([4-19-4337/24](#))

Otsuses [4-19-4337/24](#) selgitas kriminaalkolleegium, et karistuspoliitiliselt on põhjendatud menetleda ühtset süsteemi moodustavaid samaliigilisi jõustunud karistusotsuseta süütegusid (s.t tegu on faktilise retsidiiviga) samas menetluses. Seega olukorras, kus isikut ei ole enne süstemaatilise tunnistatavate vähemalt kolmandat juhtimisõiguseta juhtimist (kuritegu) jõustunud otsusega väärtegudes süüdi tunnistatud, neelduvad liikluseaduse (LS) §-le 201 vastavad väärteod KarS § 423¹ järgi menetletavas kuriteokoosseisus ning nende väärtegude teoebaõigus ammendub süstemaatilises juhtimisõiguseta juhtimises kui põhiteos.⁴³ Eeltoodust tulenevalt tuleb seega **olukorras, kus isik juhtis ilma vastavat juhtimisõigust omamata kolmel korral mootorsõidukit, millest esimese osas toimub väärteomenetlus, kahe hilisema osas aga kriminaalmenetlus KarS § 423¹ järgi, ning mitte ühegi osateo suhtes ei ole veel jõustunud karistusotsust, väärteomenetlus VTMS § 29 lg 1 p 4 alusel (teos kuriteotunnuste ilmnemise tõttu) lõpetada ning menetleda kõiki osategusid ühiselt kriminaalmenetluses.** Sellises olukorras väärteomenetluse lõpetamata jätmine on oluline väärteomenetlusõiguse rikkumine VTMS § 150 lg 1 p 1 mõttes.⁴⁴

⁴⁰ RKKKm [1-19-6490/21](#), p-d 33–34.

⁴¹ Samas, p 35

⁴² Samas, p 36.

⁴³ Vt RKKKo [3-1-1-82-15](#), p 13.

⁴⁴ RKKKo [4-19-4337/24](#), p-d 9–10.

2.2.6. Kohtule valitud kaitsja tasu hüvitamise taotluse esitamise tähtaeg vääртеomenetluse lõpetamisel kohtuvälise menetleja poolt VTMS § 23 alusel ([4-18-4523/37](#))

Määruses [4-18-4523/37](#) selgitas kriminaalkolleegium, et **olukorras, kus vääртеomenetluse lõpetab kohtuvälise menetleja, aga valitud kaitsjale makstud tasu hüvitamise taotlust lahendab maakohus, puudub seaduses taotluse esitamise tähtaeg ja seetõttu tuleb ka kolm ja pool kuud pärast menetluse lõpetamise määruse tegemist VTMS § 23 alusel esitatud taotlus lugeda tähtaegseks ning kohus ei või seda jätta läbi vaatamata.**⁴⁵

VTMS § 23 alusel valitud kaitsja tasu hüvitamise taotluse esitamiseks vääртеomenetluse seadustik tähtaega ette ei näe. Kui vääртеomenetluse lõpetab kohtuvälise menetleja, siis selliste olukordade lahendamiseks Riigikohtu praktika puudub.⁴⁶ VTMS §-s 23 märgitud taotluse lahendamisel ei saa kohaldada ka kriminaalmenetluse seadustiku sätteid. Nimelt kui kriminaalmenetlus lõpetatakse kohtueelses menetluses, mida võib tinglikult võrrelda vääртеomenetluses kohtuvälise menetlusega, siis KrMS § 206 lg 1 p 5 kohustab menetlejat menetluse lõpetamise määruuses võtma seisukoha ka kulude hüvitamise suhtes. See tähendab, et kriminaalmenetluses on menetluse lõpetaja pädev otsustama nii menetluse lõpetamise kui ka menetluskulude hüvitamise küsimuse üle. Kui vääртеomenetluse lõpetab kohtuvälise menetleja, ei ole tal VTMS §-st 23 tulenevalt menetluskulude hüvitamise taotluse lahendamise pädevust.⁴⁷

Seejuures juhtis kolleegium tähelepanu sellele, et **VTMS § 23 alusel taotletava menetluskulu hüvitamise nõude esitamise tähtaja puudumine rikub õigusselguse, nagu ka õigusrahu põhimõtet, mistõttu on tähtaja kehtestamine seadusandja poolt vajalik.**⁴⁸

2.2.7. Riigikohtu volitused teistmismenetluses KrMS § 366 p 8 alusel lahendi tühistamisel ([1-17-8311/19](#) ja [1-14-189/65](#))

Otsustes [1-17-8311/19](#) ja [1-14-189/65](#) selgitas kriminaalkolleegium, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt **tuleb KrMS § 366 p-s 8 märgitud teistmisaluse korral kokkuleppemenetluse eripära ning teistmisavaldustes esitatud õigeksmõistmise taotlusi arvestades saata kriminaalasi Riigiprokuratuurile uue kohtueelse menetluse korraldamiseks.**⁴⁹

Kolleegium selgitas, et kokkuleppemenetluses tehtud otsuse põhiosas tõendeid ei analüüsita, mistõttu ei saa selle põhjal veenduda, missugustele tõenditele kohus isikute süüdimõistmisel tugines. Seetõttu ei saa teistmismenetluse raames kujundada seisukohta ka tõendite lubatavuse või süüdimõistva otsuse tegemiseks vajaliku tõendusteabe piisavuse kohta. Eeltoodust tulenevalt võtab ka **süüdimõistetult või kolmandalt isikult teistetavas kriminaalasjas konfiskeeritud või kinnipidamise ja läbiotsimise käigus äravõetud vara tagastamise ning kahtlustatavana kinnipidamise ja vahi all viibitud aja tõttu tekkinud mittevaralise kahju hüvitamise taotluste ja nõuete osas seisukoha kriminaalasjas lõpplahendit tegev menetleja, mitte Riigikohus teistmismenetluses,**⁵⁰ sama kehtib ka menetluskulude hüvitamise taotluste kohta.⁵¹

⁴⁵ RKKKm [4-18-4523/37](#), p 14.

⁴⁶ Kui vääртеomenetluse lõpetab kohus, juhindutakse kohtupraktikast, mille kohaselt peab kõnealune taotlus olema kohtule esitatud enne kohtu siirdumist nõupidamistuppa (vt nt RKKKo [3-1-1-77-16](#), p 18.5; RKKKo [3-1-1-90-12](#), p 10; RKKKo [3-1-1-22-12](#), p 11).

⁴⁷ RKKKm [4-18-4523/37](#), p-d 11–12.

⁴⁸ Samas, p 15.

⁴⁹ RKKKo [1-17-8311/19](#), p 12; RKKKo [1-14-189/65](#), p 19. Vt ka viidatud RKKKo [3-1-2-6-15](#), p 12; RKKKo [3-1-2-2-15](#), p 12; RKKKo [3-1-2-5-14](#), p-d 10–11; RKKKo [3-1-2-2-13](#), p 10.1.

⁵⁰ RKKKo [1-14-189/65](#), p-d 20–21.

⁵¹ RKKKo [1-17-8311/19](#), p 13.

2.2.8. KrMS § 203¹ lg 1 alusel kriminaalasja leppimise tõttu lõpetamise vaidlustamine määruskaebemenetluses ([1-19-7935/31](#))

Määruses [1-19-7935/31](#) leidis kriminaalkolleegium, et kohus on pädev määruskaebemenetluses kontrollima KrMS § 203¹ lg-s 1 sätestatud kriminaalasja leppimise tõttu lõpetamise eeldusi ning ringkonnakohtul tuleb seda prokuröri kaebuse sisulisel arutamisel ka teha.⁵²

Riigikohus on varasemas praktikas⁵³ KrMS § 202 alusel kriminaalmenetluse lõpetamise määruse vaidlustamise kontekstis selgitanud, et nende KrMS §-s 385 loetletud kohtumääruste puhul, mis kujutavad endast kriminaalasjas tehtavat lõplikku lahendit, tuleb kaebeõiguse puudumise proportsionaalsuse hindamisel silmas pidada konkreetse lahendi tegemisele seatud nõudeid ja kohtukaebeõiguse piiramise eesmärki. KrMS § 385 p 10 tuleb tõlgendada eesmärgipäraselt ja viisil, et selles normis sisalduv edasikaebe keeld hõlmab vaid sellist kriminaalmenetluse lõpetamise määrust, mis on tehtud kahtlustatava või süüdistatava nõusolekut järgivalt. Kohtumääruse või selle osa vaidlustamisele, mis on tehtud kahtlustatava või süüdistatava nõusolekuta, KrMS § 385 p 10 piirang aga ei laiene. Seega on kohtupraktikas asutud seisukohale, et **juhul, kui kriminaalasjas tehtav määrus kujutab endast lõpplahendit, mida ei ole võimalik vaidlustada korralises kaebemenetluses, peab kõrgema astme kohus saama üldjuhul kontrollida konkreetse menetluse lõpetamise eelduste täidetust.**⁵⁴

KrMS § 203¹ alusel tehtav kohtumäärus on käsitatav kriminaalasja lõpliku lahendusena, sest juhul, kui isik täidab talle pandud kohustused ega pane kuue kuu jooksul pärast menetluse lõpetamist sama kannatanu suhtes toime uut tahtlikku kuritegu, on kriminaalmenetluse uuendamine KrMS § 203¹ lg 5 kohaselt välistatud⁵⁵. Seega ei laiene KrMS § 203¹ alusel tehtud kohtumäärusele KrMS § 385 p-s 10 sätestatud piirang ja apellatsioonikohus on määruskaebemenetluses pädev kontrollima, kas on järgitud KrMS §-s 203¹ sätestatud menetluse lõpetamise õiguslikke eeldusi.⁵⁶

Täiendavalt märkis kolleegium, et KrMS § 385 p-s 10 kehtestatud kaebeõiguse piirang hõlmab vaid niisugust kriminaalmenetluse lõpetamise määrust, mis on tehtud kehtivat menetluskorda järgides. Teisisõnu on kaebepiirangu eesmärk välistada korra kohase nõusoleku hilisem tagasivõtmine.⁵⁷

2.2.9. Kohtutoimikuga tutvumise kord pärast kriminaalmenetluse lõppu kriminaalasjas, mida arutati kinnisel kohtuistungil ([1-19-8262/17](#))

Määruses [1-19-8262/17](#) leidis kriminaalkolleegium, et kriminaalasja arutamine kinnisel kohtuistungil ei tähenda automaatselt seda, et isikul pole ka pärast kriminaalmenetluse lõppu võimalik kriminaalasja kohtutoimikuga tutvuda ja tutvumisloa taotlused tuleb lahendada üldises korras selle seaduse alusel, millel toimikuga tutvuda sooviva isiku taotlus rajaneb.⁵⁸

Kolleegium selgitas, et pärast kriminaalmenetluse lõppu kohtutoimikuga tutvumiseks esitatud taotlus tuleb lahendada – olenemata asjaolust, kas kohtuistung oli KrMS § 12 lg 1

⁵² RKKKm [1-19-7935/31](#), p 18.

⁵³ RKKKm [3-1-1-113-10](#), p-d 7 ja 12.

⁵⁴ RKKKm [1-19-7935/31](#), p-d 13-14.

⁵⁵ Vrd RKKKm [3-1-1-113-10](#), p 8 ja RKKKm [3-1-1-87-12](#), p 14.

⁵⁶ RKKKm [1-19-7935/31](#), p 15.

⁵⁷ Samas, p 17.

⁵⁸ RKKKm [1-19-8262/17](#), p 36.

alusel kinniseks kuulutatud või mitte – iseseisvalt, kontrollides, kas taotluse lahendamise ajal on alus keelduda isikule kohtutoimikut tervikuna või osaliselt tutvustamast. Vajaduse korral tuleb kohtul seejuures kaaluda, kas tutvumistaotluse esitaja õigustatud huvi toimikuga tutvuda kaalub üles need õigused ja huvid, mis räägivad toimikule juurdepääsu võimaldamise vastu. Pärast kriminaalmenetluse lõppu ei saa kohtutoimikuga tutvumiseks loa andmisest keelduda aga üksnes põhjusel, et kriminaalasjas peetud kohtuistung oli kinnine.⁵⁹

Kuna aga kriminaalmenetluse seadustikus pole erikorda kriminaal- ja kohtutoimikuga tutvumiseks pärast kriminaalmenetluse lõpetamist ja toimiku arhiivimist, tuleb tutvumisloa taotlused lahendada üldises korras selle seaduse alusel, millel toimikuga tutvuda sooviva isiku taotlus rajaneb.⁶⁰ Maakohtul tuleb kohtutoimikuga tutvumise taotluse laekumisel toimetada haldusmenetlus, kontrollides, kas taotluse esitajal on õigus toimikuga tervikuna või osaliselt tutvuda.⁶¹ Teabenõude (avaliku teabe seaduse § 6), milles taotletakse juurdepääsu lõppenud kriminaalmenetluse kohtutoimikule, peab lahendama kohtu esimees. Kaaludes, kas lubada toimikuga tutvuda isikul, kes soovib töödelda selles kajastuvaid isikuandmeid ajakirjanduslikul eesmärgil, tuleb kohtu esimehel juhinduda mh isikuandmete kaitse seaduse §-s 4 sätestatud põhimõtetest.⁶²

Täiendavalt juhtis kriminaalkolleegium tähelepanu Riigikohtu varasemas praktikas⁶³ väljendatud seisukohale, et **seadusandja võiks senisest ulatuslikumalt ja täpsemalt kindlaks määrata kriminaalmenetluse käigus töödeldavate isikuandmete kaitse ning andmesubjektide õiguste teostamise.** Õigusselguse huvides võiks kriminaal- ja kohtutoimikuga tutvumise kord, sh toimikuga tutvumine pärast kriminaalmenetluse lõpetamist ja toimiku arhiivimist, olla ammendavalt reguleeritud kriminaalmenetluse seadustikus. Seda sarnaselt halduskohtumenetluse seadustiku ja tsiviilkohtumenetluse seadustikuga, kus on toimikuga tutvumiseks kehtestatud kord, mis on käsitatav avaliku teabe seaduse ja isikuandmete kaitse seaduse suhtes eriregulatsioonina.⁶⁴

⁵⁹ Samas, p 38.

⁶⁰ Samas, p 43.

⁶¹ Samas, p 44. Vt ka viidatud RKHKm [3-3-1-58-16](#), p 9.

⁶² RKKKm [1-19-8262/17](#), p 46.

⁶³ RKHKm [3-3-1-58-16](#), p 10 ja RKHko [3-3-1-84-15](#), p-d 20 ja 26.

⁶⁴ RKKKm [1-19-8262/17](#), p 47.